

5. april 2013

j.nr. AJC-020-025/cbh

Bestyrelsens beretning 2012

Markedsudviklingen og branchens statistikker

Fra og med 4. kvartal 2012 vil kvartalsstatistikken ikke længere blive offentliggjort i Bogmarkedet. I stedet vil Forlæggerforeningen udarbejde en årlig digital publikation, som offentliggøres omkring 1. maj. Medlemsforlagene vil fortsat modtage statistikken hvert kvartal.

Helt overordnet må det desværre konstateres, at 2012 ikke har været noget godt år. Samlet set er omsætningen i branchen faldet med 4 % til 1,8 mia. kr. Der er fald i de fleste udgivelsesområder, men størst er faldet for skønlitteratur, som fik et mindre salg på 11,5 % fra 544 t.kr. til 482 t.kr. Nedgangen i salget af faglitteratur var på ca. 5,5 %, og skole- og lærebogsomsætningen viser et fald på 3 %. Reelt er skole- og lærebogsmarkedet imidlertid steget, hvis den digitale omsætning medregnes. Omsætningen på børne- og ungdomsbøger er nogenlunde uændret i forhold til 2011. Der ses en ventet stigning i salget af digitale udgivelser på 55 %, således at omsætningen ender på 88 mio. kr.

Omsætningen til supermarkeder og kiosker er faldet med 11 %, og for boghandlerne er nedgangen knap 5 %. Styksalget til boghandlerne er faldet med 9 %. Et fald, som svarer til ca. 1 mio. bøger.

Kulturudvalget satte fokus på bogbranchen

I efteråret 2012 valgte Kulturudvalget at sætte fokus på bogbranchens udfordringer ved en høring den 7. november. En fyldt Landstingssal vidnede om stor interesse for emnet.

Forlæggerforeningens bestyrelse havde valgt at fremhæve digitaliseringen, hvor branchen selv skal og i øvrigt er i fuld gang med at finde løsninger i form af nye digitale forretningsmodeller, som kan sikre, at der også fremover er en bæredygtig økonomi i branchen. Foreningen understregede, at i forhold til politiske initiativer og rammebetingelser er det vigtigt for branchen at få skabt forståelse for, at digital udgivelse ikke er gratis, og at redaktionelt udviklet kvalitetsindhold ikke blot er information og dermed underlagt det efterhånden udbredte dogme "Information wants to be free".

Forlæggerforeningen fremhævede betydningen af de rammevilkår, der udstikkes for litteraturen i et lille sprogområde, og satte bl.a. fokus på beskyttelsen af vores rettigheder, litteraturstøtteordningerne, vigtigheden af indsats over for læsning og bibliotekernes fremtidige rolle.

På høringen blev der også sat fokus på, at liberaliseringen har medført en priskrig på bestsellerne, som uden tvivl opleves om en forbrugergevinst her og nu, men som på længere sigt kan få konsekvenser for de litteraturpolitiske mål om bredde, kvalitet og tilgængelighed.

Regulering af markedet

Efter høringen modtog Forlæggerforeningen en henvendelse fra Boghandlerforeningen med forskellige forslag til en regulering af bogmarkedet, som skal beskytte de fysiske boghandlere. Bestyrelsen blev indkaldt til ekstraordinært bestyrelsesmøde den 21. januar 2013, men allerede fra omkring årsskiftet havde der rejst sig en mediedebat, hvor flere enkeltaktører blandt både forfattere, forlag og boghandlere argumenterede for faste priser i en karensperiode.

På bestyrelsesmødet den 21. januar vedtog bestyrelsen, at Forlæggerforeningen var indstillet på politisk at arbejde for indførelse af en fastprisperiode for nye bøger. To bestyrelsesmedlemmer, Karsten Blauert fra JP Politikens Forlag og Marianne Alenius fra Museum Tusulanum, udtrykte uenighed i vedtagelsen. Bestyrelsen drøftede, om der skulle fremsættes andre forslag til reguleringsmekanismer. Dette var ikke tilfældet.

Flere kulturordførere havde tidligt meldt ud, at en afgørende forudsætning for, at politikerne overhovedet ville beskæftige sig med reguleringsspørgsmålet, var, at der kom en enig branche. Forlæggerforeningen indledte derfor en tæt dialog og forhandlinger med de to forfatterforeninger og Boghandlerforeningen, og samtidig blev det aftalt med Kulturministeriet, at foreningerne ville komme med deres samlede anbefaling på et møde med kulturministeren og kulturordførerne i marts måned.

Foreningerne vidste også, at uanset om branchen blev enig om at ønske faste priser, så ventede der store udfordringer, da der altid hos bl.a. Konkurrencestyrelsen og Forbrugerrådet har været modstand mod at regulere bogmarkedet. Venstres kulturordfører meldte tidligt ud, at Venstre af ideologiske årsager aldrig ville komme til at støtte en fastprismodel, hvilket var problematisk i forhold til kulturministerens melding om brede forlig på kulturens område.

De fire foreninger prioriterede en grundig undersøgelse af statistikmaterialet om det danske bogmarked samt undersøgelser om påvirkninger af de litteraturpolitiske mål i hhv. fast- og friprislande. Forlæggerforeningen holdt sideløbende med forhandlingerne møder med de lit-

teraturpolitiske ordførere, embedsmænd i Kulturministeriet og Kulturstyrelsen og Forbrugerrådet.

Samarbejdet mellem foreningerne mundede ud i et fælles notat om, hvordan bredde, kvalitet og tilgængelighed opretholdes for dansk litteratur. Notatet blev overbragt til kulturministeren og kulturordførerne på møde den 11. marts. Branchen, dvs. Forlæggerforeningen, forfatterforeningerne og Boghandlerforeningen, redegjorde i fællesskab for udviklingen i markedet, de tendenser, vi oplever i de forskellige led af bogens værdikæde, hvordan man har valgt at løse tilsvarende udfordringer i andre lande for så til sidst at analysere os frem til vores bud på, hvordan vi i fællesskab med politikerne kan sikre, at litteraturen også fremover har gode betingelser.

Der blev lagt vægt på, at alle fire foreninger som aktører i en kulturbranche mener, at det er vores pligt at gøre politikerne opmærksomme på udviklingstendenser, som på længere sigt vil udfordre de litteraturpolitiske målsætninger om kvalitet, bredde og tilgængelighed. Og at det er vigtigt, at den danske befolkning kan stifte bekendtskab med og læse en mangfoldighed af bøger. Det er berigende for kulturen, og det er nødvendigt for demokratiet, at mange forskellige tanker spredes og diskuteres. Og så er litteraturen ikke mindst vigtig for udviklingen af det danske sprog.

Foreningerne konkluderede, at der ikke er grundlag for det skønmaleri omkring litteraturens situation, som Konkurrencerådet har tegnet, og som iscenesætter liberaliseringen som en ubetinget succes.

Ved en grundig gennemgang af det statistiske grundlag havde foreningerne bl.a. konstateret

at bogsalget falder

at der ikke er kommet flere bogkøbere til

at antallet af nye danske bogudgivelser falder

at andelen af befolkningen over 15 år, som ikke læser, er steget

og en acceleration i lukningen af boghandlere

Foreningerne fremhævede, at boghandlerlukninger er et litteraturpolitisk problem, fordi boghandlerne synliggør al den litteratur, som ikke er bestsellere, og dermed er med til at sikre, at mellembøgerne når ud til læserne og rent faktisk bliver læst. Den fokus og pris-konkurrence, der er på bestsellere i et liberaliseret marked, betyder, at oplagstallene for mellembøgerne falder, og da vi er i et lille sprogområde med i forvejen små oplagstal, så er det en naturlig udvikling, at forlagene i stigende grad melder om større forsigtighed, og et stigende antal forfattere oplever at få afslag. Foreningerne pegede på, at erfaringer fra europæiske lande viser, at de udviklingstendenser, vi oplever nu, vil accelerere i et friprisland, hvor litteraturen er underlagt de almindelige konkurrenceretlige regler.

Foreningerne henviste til, at helt nye komparative undersøgelser af de europæiske fast- og

friprislande viser, at en kulturpolitisk regulering af litteraturen, hvor nye udgivelser får en fast pris i en periode, er det mest effektive instrument til at opnå de litteraturpolitiske mål om bredde, kvalitet og tilgængelighed. En fastprisperiode sikrer nemlig fundamentet for den krydssubsideringsøkonomi, som er så vigtig for den litterære værdikæde.

Derfor meddelte foreningerne kulturministeren og kulturordførerne, at foreningerne var enige om at anbefale en regulering med en fast pris. Samtidig pointerede foreningerne, at en reguleringsmodel skal skrues sammen, således at branchen – dvs. forlag og boghandlere – også bidrager til at opnå de litteraturpolitiske mål. Mange af de boghandlere, vi har i dag, er økonomisk trængte, og det giver sig udslag i boghandlere med et mindre sortiment og mindre veluddannet personale. En del af en regulering ville derfor skulle indebære, at branchen medvirker til, at vi får nogle bedre boghandlere.

Forbrugerrådet støttede sig ikke overraskende op ad Konkurrencerådets konklusioner om, at liberaliseringen har været en succes, og afviste enhver snak om regulering af bogmarkedet.

Allerede ugen efter mødet hos kulturministeren modtog foreningerne en klar tilbagemelding. Der bliver ikke tale om en tilbagevenden til faste priser på bøger. Samtidig bebudede ministeren en række initiativer til fremme af Danmark som en nation af litteraturlæsere. Ministeren har meddelt, at der i forligskredsen er opbakning til i litteraturpolitikken fortsat at benytte redskaber svarende til, hvad man kender fra de øvrige kunstområder, herunder bl.a. støtte til forfatterne, støtte til formidlingen af litteratur og støtte til fremme af læselysten gennem bibliotekerne.

Vi vil gerne fortsætte dialogen om litteraturens vilkår, og bestyrelsen vil se på, om der kan være andre initiativer og ordninger end en fastprisregulering, som kan støtte op om litteraturen.

Ophavsretten

Ophavsretten er fundamentet for de aktiviteter, der foregår både i musik- film og bogbranchen, men er udfordret på mange områder, da der er et stigende pres for at få undtagelser til eneretten f.eks. på uddannelsesområdet og fra store kommercielle aktører som søgemaskiner, som gerne let og billigt og helst gratis vil kunne bruge vores rettigheder. Forlæggerforeningen har efterhånden fået etableret et tæt samarbejde med andre rettighedsorganisationer både på udgiver-, producent- og autorsiden.

Foreningen er medlemmer af Ophavsret Danmark, hvor vi koordinerer politiske og pr-aktiviteter og sørger for jævnlige møder, hvor vi sætter fokus på ophavsrettens betydning for et rigt og mangfoldigt kulturliv samt for arbejdspladser i kreative erhverv.

I Rettighedsalliancen samarbejdes der om at få sat politisk fokus på mulighederne for at

kunne håndhæve rettighederne på internettet, hvor både musik, film og bogbranchen skal finde en stigende del af deres omsætning. Brevmodellen blev som bekendt afvist, og nu er fokus på at få oprettet en særlig enhed i politiet, hvis indsatsområde skal være sikring af immaterielle rettigheder på internettet. Mange af kulturordførerne har givet udtryk for, at de synes, det er en god ide, men at beslutningen skal tages i Justitsministeriet, så det er de retspolitiske ordførere, som skal overbevises.

I EU er der taget initiativ til en reform af ophavsretten, og i WIPO er der forhandlinger om ændringer af nogle af de grundlæggende traktater om ophavsretten. Forlæggerforeningen har f.eks. i løbet af 2012 brugt en del tid på et direktivforslag fra Kommissionen om kollektiv forvaltning af rettigheder, som udfordrer den nordiske aftalelicensmodel og vores mulighed for at lave aftaler med f.eks. uddannelsesinstitutioner via Copydan.

Kulturministeriet gør en stor indsats i forhold til at holde dialogmøder med rettighedsorganisationerne om udviklingen, og foreningen er i tæt dialog med den europæiske og den internationale forlæggerforening, således at foreningen i forhold til de danske beslutningstagere kan informere om konsekvenserne for forlagsbranchen af ændringer i den internationale lovgivning.

Beskyttelse af rettigheder

Forlæggerforeningen samarbejder med Rettighedsalliancen, som løbende overvåger internettet for at konstatere, hvor der foregår krænkelse af medlemmernes rettigheder. Erfaringen er, at alt hvad der udgives digitalt, også bliver piratkopieret. Bl.a. er alle e-bøgerne på eReolen blevet piratkopieret.

Foreningen modtager månedlige rapporter fra Rettighedsalliancen, som videresendes til de medlemsforlag, hvis rettigheder bliver krænkede. I mange tilfælde vil Rettighedsalliancen kunne sende en såkaldt "notice and take down"-henvendelse til det firma, som hoster sitet, og få fjernet materialet. I andre tilfælde reagerer hosteren ikke, og her må man så overveje, om krænkelsen har et omfang, så man skal overveje en blokerings sag. Sådanne sager er meget omkostningstunge og vil typisk kun finde sted, hvis også musik- og/eller filmrettigheder er krænkede.

Husk, at medlemsforlag kan rette henvendelse direkte til Rettighedsalliancen, hvis forlagets værker ligger ulovligt på internettet.

Bibliotekerne og e-bøgerne

I foråret 2012 iværksatte foreningen et større strategiarbejde møntet på at skabe forståelse for, at udviklingen af et bæredygtigt kommercielt marked for e-bøger er afhængigt af, at bibliotekerne ikke ubegrænset tilbyder gratis e-bøger til lånerne. Forlæggerforeningen var i

dialog med kulturpolitikere, embedsmænd og organisationer tilknyttet biblioteksverdenen sideløbende med, at vi forsøgte at genforhandle en ny forsøgsaftale om folkebibliotekernes udlån på eReolen. I forhold til den klikmodel, som udlånet på eReolen var baseret på, var det afgørende for foreningen at få indsat begrænsninger i udlånet i form af en licensmodel, hvor hver indkøbt e-bog kun kan være udlånt til én låner ad gangen. Det lykkedes ikke at nå til enighed om en ny forsøgsaftale i forhandlingsgruppen, men foreningen oplevede blandt politikerne og i opinionen en bred forståelse for og opbakning til foreningens synspunkter om vigtigheden af udviklingen af et kommercielt marked. Trusler om tvangslicens er kun kommet fra enkelte biblioteksorganisationer.

Da forhandlingerne forliste i efteråret 2012, udsendte Forlæggerforeningen en pressemeddelelse om, at flere forlag bl.a. Gyldendal og L&R nu ville trække deres titler fra eReolen, men understregede, at det forsat er forlagenes ønske at kunne tilbyde udlån via bibliotekerne – men under licensvilkår. Initiativet fik opbakning fra en pressemeddelelse fra Socialdemokratiet. I januar lancerede Publizon eBib.dk, som er en udlånstjeneste på licensvilkår, og som bl.a. har de tre største forlag Gyldendal, Lindhardt og Ringhof samt JP Politikens forlag som indholdsleverandører. Foreningen har løbende holdt medlemsmøder om det digitale biblioteksudlån.

Der bliver nu forhandlet aftaler direkte mellem forlagene og bibliotekerne, og hvis alt forløber planmæssigt, vil omkring 40 % af befolkningen have adgang til eBib.dk i løbet af foråret.

Der er fortsat stor politisk og mediemæssig opmærksomhed omkring spørgsmålet om udlån af e-bøger, og et vigtigt budskab fra foreningen er, at forlagene ønsker, at bibliotekerne også fremover spiller en central rolle både som litteraturformidler og som indkøber af bøger. I takt med at læserne ønsker adgang til digital litteratur, er det derfor naturligt, at bibliotekerne også får mulighed for at stille digital litteratur til rådighed. Vi har behov for at få afprøvet forskellige forsøgsmodeller, således at vi finder bæredygtige modeller for udlån af e-bøger.

Ultimo 2012 indledte foreningen forhandlinger med Kulturstyrelsen (Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek) om vilkårene for udlån af e-bøger på professionshøjskolerne. Foreningen har oplevet en forståelse for behovet for begrænsninger i udlånet, og vi forventer at kunne anbefale nogle generelle udlånsvilkår i løbet af foråret 2013. Priserne skal forlagene selv forhandle bilateralt, da foreningen ikke kan forhandle fælles priser pga. konkurrencereglerne.

Materialer til syns- og læsehandicappede

Forlæggerforeningen har været i vedvarende dialog med Nota (det tidligere Danmarks Blindbibliotek) omkring afgrænsningen af Notas virksomhed i forhold til det kommercielle mar-

ked. Hvis Nota ønsker at kopiere og videredistribuere lydbøger, som er kommercielt tilgængelige, så kan det kun ske efter nærmere aftale med forlaget. Flere forlag er i bilaterale forhandlinger med Nota om udlånsvilkårene for kommercielt udgivne titler. Men tilbagemeldingerne er, at det vedvarende er en udfordring at få Nota til at anerkende, at Notas rolle er en anden, i takt med at forlagene kan imødekomme de læsehandicappedes behov.

Foreningen har også i 2012 taget hul på drøftelser med Nota om e-bogsområdet. På lyd-bogsområdet har vi sammen med forfatterforeningerne en Samarbejdsaftale med Nota, som b.la. regulerer handicapkontrol, kopisikring m.m., og det er planen, at foreningen skal have indgået en tilsvarende aftale med Nota på e-bogsområdet.

Klassifikationssystem

Forlæggerforeningen deltager i et internationalt arbejde med udviklingen af et nyt internationalt bogklassifikationssystem, og en betaversion forventes præsenteret på London bogmessen i april. Planen er, at DBC på baggrund af betaversionen laver en mapping til DK5 og andre danske klassifikationer, som kan tages i brug den 1. januar 2014.

Internationalt arbejde og netværk

I forhold til hovedparten af de områder, som foreningen beskæftiger sig med har foreningen stor glæde af et tæt internationalt samarbejde og netværk, både internationalt, europæisk og nordisk, som er baseret på møder samt daglig digital korrespondance. Foreningen bliver velorienteret om, hvad der rører sig internationalt, og det er helt afgørende viden, når der skal navigeres i det nationale politiske system. Samtidig bidrager den tætte dialog med forlæggerforeninger i andre lande med inspiration og argumenter for, hvordan man gør tingene andre steder. I forbindelse med sagen omkring regulering af bogmarkedet havde foreningen f.eks. stor glæde af det input, vi kunne få fra vores europæiske netværk.

Fællesstanden på Frankfurt

Foreningen arbejder aktivt for at sikre, at danske forlag har en fællesstand på Frankfurt bogmesse. I 2012 søgte og opnåede foreningen en underskudsgaranti på 200.000 kr. fra Statens Kunstråds Litteraturudvalg, hvor det blev aktuelt at anvende ca. 190.000 kr. til at dække fællesstandens underskud. En betingelse om, at standen skulle have flere deltagere, blev opfyldt. Der er indgivet en tilsvarende ansøgning for 2013.

Efteruddannelse

Forlagsuddannelsen hos CBS Simi-Executive undergik en betydelig modernisering i 2012. En ny programdirektion har givet den eksisterende uddannelse en mere akademisk og international profil og udvidet målgruppen til at omfatte deltagere fra hele Norden (primært) og

Tyskland (sekundært) samt til ansatte ved andre publicistmedier som aviser og magasiner. Uddannelsens primære målgruppe er dog fortsat forlagsbranchen. Der afvikles 2 kursusforløb i 2013. Det første er netop afholdt i går og i forgårs og har haft fokus på digital marketing; det næste finder sted i september, hvor temaet er strategi og innovation.

Medlemsmøder

Interessen for foreningens medlemsmøder er stor, og foreningen har siden sidste årsmøde afholdt ni velbesøgte møder:

Medlemsmøde om biblioteksaftalen

Medlemsmøde om KMD Education(1)

Når e-bøgerne og lydbøgerne bliver ulovligt kopieret - møde med Rettighedsalliancen

Det danske bogmarked 2012 – på vej hvorhen?

Medlemsmøde med Saxo Publish

Medlemsmøde om fremtidens digitale læremidler

Medlemsmøde om udlån af e-bøger på bibliotekerne

Hvad kan vi lære af musikbranchens erfaringer fra en digital omstillingstid?

Medlemsmøde om KMD Education(2)

Erfagrupper

Foreningen har tre erfagrupper. En med fokus på forlagsjura, og to med fokus på digitalisering inden for hhv. trade- og undervisningsforlag. Måske bliver der i 2013 oprettet en erfagruppe for lydbogsudgivelse. Foreningen står for alt det praktiske omkring møderne, men aktivitetsniveauet i grupperne er meget afhængig af erfagruppens medlemmers egen indsats.

175 års jubilæumsfest

I december fejrede foreningen 175 års jubilæum ved en vellykket fest i Politikens Hus for medlemsforlag og samarbejdspartnere.

Sekretariatet

Foreningen har i længere tid haft et kapacitetsproblem i sekretariatet, og bestyrelsen har besluttet, at der arbejdes hen imod en løsning, hvor foreningen på konsulentbasis hyrer en medarbejder fra Dansk Erhverv til at arbejde for foreningen 15 timer om ugen.